

Αξιολόγηση Εφαρμογής & Επιπτώσεων

**Αποτίμηση της εφαρμογής των Χωρικών Εργαλείων
στην Ελλάδα στην προγραμματική περίοδο 2014 -2020**

Ηλεκτρονικός σύνδεσμος στο πλήρες κείμενο της αξιολόγησης: <https://2014-2020.espa.gr/el/Pages/staticEvaluation.aspx>

Στοιχεία επικοινωνίας για πληροφορίες σχετικά με την αξιολόγηση: +30 2713 601 349, ktourlouki@mou.gr

[Μάιος, 2023]

1. Σύνοψη

Στόχος της αξιολόγησης, η οποία διενεργήθηκε από την Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής Σχεδιασμού και Αξιολόγησης (ΕΥΣΣΑ) σε εθνικό επίπεδο, ήταν η αποτίμηση των χωρικών εργαλείων ΟΧΕ, ΟΧΕ-BAA και ΤΑΠΤΟΚ στο σύνολο της Χώρας, κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020, κυρίως ως προς την αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα, συνάφεια και επιπτώσεις. Στην μελέτη αξιολόγησης εξετάστηκαν τα χωρικά εργαλεία που χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ).

Στα **περιεχόμενά** της η μελέτη εξέτασε/διερεύνησε και αποτίμησε το σχεδιασμό, τη διακυβέρνηση και την υλοποίηση των χωρικών εργαλείων στα Περιφερειακά Προγράμματα (ΠΕΠ) 2014-2020 συνολικά, με ιδιαίτερη αναφορά κατά περίπτωση ανά Περιφερειακό Πρόγραμμα, όταν προέκυπταν σημαντικές διαφοροποιήσεις από τα συνολικά κοινά ευρήματα. Πιο συγκεκριμένα, η μελέτη περιελάμβανε:

- α) Αξιολόγηση των χωρικών εργαλείων, ως προς τη φάση σχεδιασμού των στρατηγικών.
- β) Εξέταση της αποτελεσματικότητας του συστήματος διακυβέρνησης, όπως διαμορφώθηκε στο πλαίσιο των εγκεκριμένων στρατηγικών (Αποτίμηση επιχειρησιακής ενεργοποίησης – Διάσταση διακυβέρνησης).
- γ) Αποτίμηση της πορείας υλοποίησης των στρατηγικών που έχουν εγκριθεί στο πλαίσιο της εφαρμογής των χωρικών εργαλείων, και της αποτελεσματικότητας των μηχανισμών υλοποίησης, ως προς την εξέλιξη των επιμέρους έργων και παρεμβάσεων.
- δ) Αξιολογική αποτίμηση (Διάσταση υιοθέτησης ολοκληρωμένων τοποκεντρικών στρατηγικών).

Η **μέθοδος** αξιολόγησης βασίσθηκε στα εξής:

- Βιβλιογραφική Έρευνα
- Έγγραφα τεκμηρίωσης
- Έρευνα πεδίου (Ερωτηματολόγια στις Διαχειριστικές Αρχές των ΠΕΠ)

2. Πλαίσιο και Σχεδιασμός Αξιολόγησης

2.1 Περιγραφή

Η αξιολόγηση αποσκοπούσε στην αποτίμηση του σχεδιασμού και της πορείας εφαρμογής των εργαλείων (Στρατηγικών) Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης, στα ΠΕΠ 2014-2020, μέχρι και το 2020, προκειμένου, αφ' ενός να διερευνηθεί η ανάγκη οριζόντιων διορθωτικών μέτρων μέχρι και τη λήξη της περιόδου 2014-2020, αφ' ετέρου να προετοιμασθούν αποτελεσματικά αντίστοιχες παρεμβάσεις κατά την προγραμματική περίοδο 2021-2027, στο πλαίσιο του Στόχου Πολιτικής 5.

Στο πλαίσιο της αξιολόγησης αποτιμήθηκαν:

α) Η ορθολογικότητα και αποτελεσματικότητα του σχεδιασμού των στρατηγικών ως προς τις παρακάτω παραμέτρους.

- Εδαφικές περιοχές εφαρμογής χωρικών εργαλείων, σε σχέση με τις εξειδικεύσεις του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδιασμού
- Χρηματοδότηση (Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, Θεματικοί στόχοι, Επενδυτικές Προτεραιότητες), σε σχέση με τα χωροταξικά χαρακτηριστικά, τις ανάγκες και τη δυναμική των περιοχών εφαρμογής.
- Επάρκεια της κλίμακας παρέμβασης
- Χρονοδιάγραμμα σχεδιασμού εφαρμογής και ταχύτητα ενεργοποίησης (έκδοση εγκυκλίων, σχεδιασμός στρατηγικών, εγκρίσεις στρατηγικών από ΠΕΠ)

β) Η αποτελεσματικότητα του συστήματος διακυβέρνησης, ως προς:

- Εύρος συμμετοχής εμπλεκομένων στη διαβούλευση κατά τη φάση του σχεδιασμού και της εφαρμογής.
- Τρόπος και διαδικασίες διακυβέρνησης.

γ) Η αποτίμηση της πορείας υλοποίησης των στρατηγικών, ως προς:

- Την ενεργοποίηση της εφαρμογής των στρατηγικών (Προκηρύξεις, υποβολές, αξιολογήσεις, εγκρίσεις έργων και παρεμβάσεων στο πλαίσιο της κάθε στρατηγικής).
- Την υλοποίηση έργων/πράξεων (Ενεργοποίηση των συμπεριλαμβανομένων έργων της κάθε στρατηγικής - νομικές δεσμεύσεις, απορροφήσεις έργων - δράσεων - υποδράσεων).

δ) Αξιολογική αποτίμηση, ως προς την υιοθέτηση ολοκληρωμένων τοποκεντρικών στρατηγικών, όπως:

- Διευκόλυνση των συνεργειών με άλλες παρεμβάσεις, εργαλεία πολιτικής και στρατηγικές.
- Διαμόρφωση νέων διοικητικών ικανοτήτων (δεξιότητες, εμπιστοσύνη και ικανότητες των συμμετεχόντων φορέων, οργανωτικές αλλαγές δομών, συστημάτων, εργαλείων).
- Ενίσχυση του κοινωνικού κεφαλαίου (δίκτυα, κανόνες, σχέσεις και αξίες που διαμορφώνουν την ποσότητα και τη συνεργατική ποιότητα των αλληλεπιδράσεων στις περιοχές εφαρμογής).

2.2 Κριτήρια Αξιολόγησης

Η αποτίμηση πραγματοποιήθηκε με βάση ένα συνδυασμό παραμέτρων που κάλυπταν τις ακόλουθες πτυχές:

- Αποτελεσματικότητα
- Αποδοτικότητα
- Συνάφεια/Προστιθέμενη αξία
- Επιπτώσεις

2.3 Ερωτήματα Αξιολόγησης

Τα αξιολογικά ερωτήματα στα οποία δομήθηκε η αποτίμηση ήταν τα εξής:

- Ποία η συνάφεια του χωροταξικού σχεδιασμού με τις εγκεκριμένες στρατηγικές;
- Ανταποκρίνεται η κάθε στρατηγική στα χαρακτηριστικά της αντίστοιχης περιοχής εφαρμογής και ενισχύει την δυναμική της;
- Ποία είναι η χωρική-πληθυσμιακή κάλυψη των στρατηγικών, σε σχέση με τον χωροταξικό σχεδιασμό;
- Ποιοι φορείς συνεισέφεραν στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή της στρατηγικής;
- Πώς αξιολογούνται οι διαδικασίες εφαρμογής ΟΧΕ, από την επιλογή των περιοχών μέχρι και την υλοποίηση των δράσεων;
- Σε ποιο βαθμό επετεύχθησαν οι στόχοι της χωρικής στρατηγικής όπως περιγράφονται στο αντίστοιχο Περιφερειακό Πρόγραμμα;

- Σε τι βαθμό (ποσοστό) διασφαλίσθηκε ο ολοκληρωμένος χαρακτήρας των παρεμβάσεων;
- Πως θα αξιοποιηθεί η αποκτηθείσα εμπειρία στη νέα Π.Π. 2021-2027;

3. Κύρια Ευρήματα

Τα κυριότερα ευρήματα της αξιολόγησης, σχεδόν κοινά σε όλες τις Χωρικές Στρατηγικές, είναι τα εξής:

- α) Η διαδικασία σχεδιασμού και έγκρισης ήταν χρονοβόρα, καθώς 21 από τις 49 στρατηγικές εγκρίθηκαν το 2018 και το 2019.
- β) Στην περίοδο 2014-2020 ο μέσος αριθμός Επενδυτικών Προτεραιοτήτων ανά ΟΧΕ, ΟΧΕ-BAA διαμορφώθηκε σε 9,4 ενώ στο σύνολο της ΕΕ δεν υπερέβαινε τις 4, στις ανεπτυγμένες περιφέρειες και στις περιφέρειες σε μετάβαση, και τις 7 στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες.
- γ) Οι αρμοδιότητες που έχουν εκχωρηθεί στις Αστικές Αρχές στην περίπτωση των ΟΧΕ-BAA ή στους συντονιστές Φορείς στην περίπτωση των ΟΧΕ, είναι περιορισμένες. Για τις ΟΧΕ-BAA πλήρης εκχώρηση αρμοδιοτήτων υπάρχει μόνο για τις 4 Αστικές Αρχές στην Περιφέρεια Αττικής. Ωστόσο δεν υπήρξε μέριμνα ενίσχυσης αυτών των Φορέων, κυρίως σε στελεχιακό δυναμικό (η νομοθετική ρύθμιση για τη δυνατότητα μετακίνησης στελεχών της ΜΟΔ προς τις Αστικές Αρχές με πλήρη εκχώρηση αρμοδιοτήτων ψηφίστηκε μόλις στις 01/04/2019).
- δ) Επιπλέον, δημιουργήθηκε περιορισμένος αριθμός νέων φορέων αποκλειστικά λόγω ενεργοποίησης ΟΧΕ. Η πλειονότητα των στρατηγικών εκπονήθηκε και υλοποιείται από ΟΤΑ πρώτου βαθμού. Στο επίπεδο των Στρατηγικών ΟΧΕ, ΟΧΕ-BAA δημιουργήθηκαν δυο νέοι φορείς και ένας νέος φορέας στο επίπεδο της μοναδικής Στρατηγικής ΤΑΠΤοΚ.
- ε) Διαπιστώνεται υπερβολική επικέντρωση σε τομεακούς/κλαδικούς δείκτες, έτσι δημιουργείται η αντίληψη ότι μια ολοκληρωμένη εδαφική στρατηγική είναι μια συλλογή παρεμβάσεων που θα χρηματοδοτηθούν από ευρωπαϊκούς πόρους, μετρούμενη με τους τυπικούς δείκτες του προγράμματος της ΕΕ. Μια τέτοια προσέγγιση δεν προσφέρει προστιθέμενη αξία από την άποψη της τοποκεντρικής πολιτικής.

4. Συμπεράσματα & Συστάσεις

- α) Ως πρόκληση αναδεικνύεται η έγκαιρη έναρξη της διαβούλευσης με στόχο την αποσαφήνιση των βασικών προτεραιοτήτων χωρικής και αστικής ανάπτυξης, καθώς και των μέσων επίτευξής τους. **Άρα, απαιτείται η έναρξη της διαβούλευσης πριν την οριστικοποίηση των ΠΕΠ.**
- β) Πρόκληση επίσης αποτελεί η διασφάλιση τεκμηριωτικής βάσης για τον προσδιορισμό προτεραιοτήτων χωρικής και αστικής ανάπτυξης και στη λογική αυτή η έγκριση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων, συνδυαστικά με το νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας-Αττικής (όσον αφορά στην Αττική), δημιουργούν ένα συστηματικό και επικαιροποιημένο πλαίσιο αναφοράς σε ότι αφορά το σχεδιασμό στρατηγικών για χωρική αστική ανάπτυξη. Ωστόσο ο προσδιορισμός τεκμηριωμένων προτεραιοτήτων δεν αρκεί και ιδιαίτερη πρόκληση είναι η διαμόρφωση μια συνολικής στρατηγικής αστικής ή χωρικής ανάπτυξης, που υπερβαίνει τις απαιτήσεις των ΟΧΕ και κινείται σε πιο μακροπρόθεσμο ορίζοντα (όπως ΣΟΑΠ). Οι απαιτούμενες διαδικασίες για την έγκριση τέτοιων Στρατηγικών (με βάση την μέχρι σήμερα εμπειρία) είναι αρκετά χρονοβόρες και έχουν συνολική διάρκεια που ξεπερνάει τα 3 χρόνια από την έναρξη του σχεδιασμού. **Άρα, απαιτείται μια πρωτοβουλία διευκόλυνσης της θεσμοθέτησής τους.**
- γ) Ειδικά για τις ΟΧΕ-BAA σε αστικές περιοχές, υπάρχει αναγκαιότητα μιας **συνολικότερης θεώρησης των αναπτυξιακών προοπτικών** της πόλης, της θέσης και του ρόλου της στην Ευρύτερη Περιοχή καθώς και των διεθνών διασυνδέσεων της και προοπτικών. **Σε κάθε περίπτωση δεν αρκεί από μόνο του το πληθυσμιακό κριτήριο για την επιλογή μιας BAA, αλλά αυτό πρέπει να συνεκτιμηθεί με τη λειτουργία της πόλης και το ρόλο της στο ευρύτερο χωρικό πλαίσιο αναφοράς.**
- δ) Οι **πολεοδομικές-χωρικές ρυθμίσεις στο επίπεδο των Περιοχών Παρέμβασης**, που αποτελούν καθοριστικές παραμέτρους για τη διατύπωση της αναπτυξιακής προοπτικής της περιοχής, με δεδομένο ότι καθορίζεται σε υπερκείμενο επίπεδο και εκ των πραγμάτων τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού, πρέπει να είναι συμβατά με τις αναπτυξιακές κατευθύνσεις τους. Πρέπει να επιδιωχθεί θεσμική κατοχύρωση ολοκληρωμένων στρατηγικών (Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων-ΣΟΑΠ, Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων-ΠΕΧΠ), με την προϋπόθεση ότι θα απλουστευτούν και θα επιταχυνθούν οι απαιτούμενες διαδικασίες έγκρισης. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να διασφαλιστεί ότι για τις Περιοχές Παρέμβασης θα αποφευχθούν αποσπασματικές λύσεις ανάγκης και θα υπάρξει ολοκληρωμένος σχεδιασμός σε βάθος χρόνου ανεξάρτητα από προγραμματικές και πολιτικές περιόδους.
- ε) Η καθυστέρηση σχεδιασμού και έναρξης εφαρμογής των στρατηγικών υποδηλώνει εν μέρει κάποιους περιορισμούς ικανότητας σε τοπικό επίπεδο,

κατά την αντιμετώπιση των τεχνοκρατικών και διοικητικών απαιτήσεων για τη διαμόρφωση των στρατηγικών, παρότι το πλαίσιο και οι διαδικασίες διαμόρφωσης των στρατηγικών ήταν ήδη γνωστές από τις σχετικές εγκυκλίους σχεδιασμού, υλοποίησης και παρακολούθησης. Άρα, απαιτείται ενίσχυση των ικανοτήτων των φορέων για τη διαμόρφωση των προτεραιοτήτων σε τοπικό επίπεδο, εντοπισμός των θεσμικών και διοικητικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν ως φορείς και τοπικές κοινωνίες και σχεδιασμός ενός μείγματος πολιτικής που αντιστοιχεί καλύτερα στις τοπικές ιδιαιτερότητες.

- στ) Πρόκληση αποτελεί η πολυπλοκότητα των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων, ανεξαρτήτως εργαλείου ΟΧΕ, ΟΧΕ-BAA ή ΤΑΠΤΟΚ, ως προς τον αριθμό των Επενδυτικών Προτεραιοτήτων που περιλαμβάνουν. Μία πιθανή βελτίωση θα μπορούσε να είναι η πρόβλεψη στα νέα ΠΕΠ, που να επιτρέπει την ενσωμάτωση ενός αποκλειστικού Άξονα Προτεραιότητας για ολοκληρωμένες προσεγγίσεις ΟΧΕ/BAA με μεγάλη ευελιξία στη διάθεση των πόρων.
- ζ) Θεωρείται σημαντική η ενσωμάτωση της έξυπνης εξειδίκευσης στις Στρατηγικές ΟΧΕ. Τα πεδία εφαρμογής κυρίως για τις αστικές περιοχές είναι πολλαπλά, είναι όμως ιδιαίτερα κρίσιμο να υπάρξει επικέντρωση σε περιοχές εξειδίκευσης που διαθέτουν υψηλή δυναμική, κρίσιμη μάζα και υπάρχουν δυνατότητες και ευκαιρίες εξέλιξης. Είναι σημαντικό να διασφαλίζεται η αξιοποίηση εδραιωμένων τομέων για την ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων και να επιλεγούν συγκεκριμένα πεδία, που με βάση τον χαρακτήρα των Στρατηγικών ΟΧΕ, ΟΧΕ-BAA 2014-2020 και τις προτεραιότητες 2021-2027.
- η) Πρόκληση αποτελεί ο περιορισμένος αριθμός φορέων υλοποίησης ΟΧΕ που ανέλαβε ενεργό ρόλο στη διαχείριση τους. Άρα, απαιτείται η ενθάρρυνση της εκχώρησης αρμοδιοτήτων με παράλληλη ενίσχυση των φορέων για να αποκτήσουν οι τοπικές αρχές την πλήρη ιδιοκτησία των ΟΧΕ.
- θ) Απαιτείται η ενθάρρυνση δημιουργίας νέων δομών προσαρμοσμένων στις ανάγκες διαχείρισης των BAA-ΟΧΕ (ή νέων φορέων ή εξειδικευμένων δομών σε υφιστάμενους). Ειδικότερα, ο φορέας εφαρμογής της Στρατηγικής είναι σκόπιμο να συστήσει ειδική υπηρεσία εφαρμογής, διαχείρισης και παρακολούθησης των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων, ανεξαρτήτως εργαλείου ΟΧΕ, ΟΧΕ-BAA ή ΤΑΠΤΟΚ, κατάλληλα στελεχωμένης για να μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις υλοποίησης
- ι) Είναι κρίσιμο να υιοθετηθούν επιπλέον δείκτες επιπτώσεων, που μάλιστα συνδέονται με τους επιμέρους στρατηγικούς στόχους και τεκμηριώνονται με βάση τον ιδιαίτερο χαρακτήρα των περιοχών επέμβασης.
- ια) Απαιτείται οργανωμένη παρακολούθηση της υλοποίησης της στρατηγικής, με στόχο τον εντοπισμό των προβλημάτων και την αντιμετώπιση τους. Άρα, πρέπει να διασφαλιστεί μηχανισμός παρακολούθησης και αξιολόγησης της

υλοποίησης με διαχρονική βάση αξιόπιστων στοιχείων και δεικτών τεκμηρίωσης της λογικής της παρέμβασης, διασφάλιση συστηματικής συνεργασίας και αλληλοενημέρωσης όλων των φορέων υλοποίησης και χρηματοδότησης και έρευνες πεδίου για καταγραφή αλλαγών στις αντιλήψεις, πρακτικές και προοπτικές των εμπλεκόμενων μερών. Παράλληλα, προτείνεται να υιοθετηθούν δείκτες «αποτύπωσης των διαδικασιών» ενδεικτικά ως προς τη διαδικασία και τη χρονική διάρκεια επιλογής και έγκρισης των στρατηγικών.

ιβ) Πρόκληση, τέλος, αποτελεί η επίσπευση των διαδικασιών ωρίμανσης με ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα τη θεσμικά προβλεπόμενη υποχρέωση για διεξαγωγή αρχιτεκτονικών διαγωνισμών, σχεδόν στο σύνολο των παρεμβάσεων που υλοποιούνται σε αστικές περιοχές. Επισημαίνεται ότι το 2019 εξαιρέθηκαν οι παρεμβάσεις που είναι ενταγμένες σε ΟΧΕ-BAA και είναι προφανές ότι μια τέτοια ρύθμιση δεν θα είναι εφικτό να υπάρξει και για την προγραμματική περίοδο 2021-2027.

Συντομογραφίες

ΠΕΠ	Περιφερειακό Πρόγραμμα	Επιχειρησιακό	ΔΑ	Διαχειριστική Αρχή
ΟΧΕ	Ολοκληρωμένες Επενδύσεις	Χωρικές	ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΒΑΑ	Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη		ΠΠ	Προγραμματική Περίοδος
ΤΑΠΤοΚ	Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων		ΣΟΑΠ	Σχέδιο Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης		ΠΕΧΠ	Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο		ΜΟΔ	Μονάδα Οργάνωσης της Διαχείρισης των Αναπτυξιακών Προγραμμάτων

Evaluation of Implementation & Impacts

Assessment of the implementation of Spatial Tools in Greece in the program period 2014-2020

Online link to the full text of the evaluation: <https://2014-2020.espa.gr/el/Pages/staticEvaluation.aspx>

Contact details for information about the valuation: +30 2713 601 349, ktourlouki@mou.gr

[May, 2023]

1. Summary

The **objective** of the evaluation, which was conducted by the Special Strategic Planning and Evaluation Service (EYSSA) at the national level, was the evaluation of the spatial tools OXE, OXE-BAA and TAPTOK throughout the country, during the programming period 2014-2020, mainly in relation to effectiveness, efficiency, relevance and impact. The evaluation study examined the spatial tools financed by the European Regional Development Fund (ERDF) and the European Social Fund (ESF).

In its **contents**, the study examined and evaluated the planning, governance and implementation of the spatial tools in the Regional Programmes (ROP) 2014-2020 as a whole, with special reference on a case-by-case basis per Regional Programme, when significant differences emerged from the overall common findings . More specifically, the study included:

- a) Evaluation of the spatial tools, in terms of the planning phase of the strategies.
- b) Examination of the effectiveness of the governance system, as formulated in the framework of the approved strategies (Evaluation of operational activation – Governance dimension).
- c) Evaluation of the implementation process of the strategies that have been approved in the context of the application of the spatial tools, and the effectiveness of the implementation mechanisms, in terms of the evolution of the individual projects and interventions.
- d) Evaluative assessment (Dimension of adoption of integrated local strategies).

The evaluation **method** was based on the following:

- Bibliographic Research
- Documentation
- Field research (Questionnaires to the Administrative Authorities of the ROPs)

2. Context and Planning for Evaluation

2.1 Description

The evaluation aimed at assessing the design and the course of implementation of the (Strategic) Integrated Spatial Development tools, in the ROPs 2014-2020, until 2020, in order, on the one hand, to investigate the need for horizontal corrective

measures until the end of the 2014 period -2020, and on the other hand to effectively prepare corresponding interventions during the programming period 2021-2027, within the framework of Policy Objective 5.

In the context of the evaluation, the following were assessed:

a) The rationality and effectiveness of the planning of the strategies in terms of the following parameters.

- Territorial areas of application of spatial tools, in relation to the specializations of the National Spatial Planning
- Funding (Regional Operational Programmes, Thematic Objectives, Investment Priorities), in relation to the spatial characteristics, needs and dynamics of the application areas.
- Adequacy of intervention scale
- Implementation planning schedule and speed of activation (issuance of circulars, planning of strategies, approvals of strategies by ROP)

b) The effectiveness of the governance system, in terms of:

- Scope of stakeholder participation in the consultation during the design and implementation phase.
- Mode and procedures of governance.

c) The evaluation of the course of implementation of the strategies, in terms of:

- The activation of the implementation of the strategies (Notices, submissions, evaluations, approvals of projects and interventions in the context of each strategy).
- The implementation of projects/actions (Activation of the included projects of each strategy - legal commitments, absorption of projects - actions - sub-actions).

d) Evaluative assessment, regarding the adoption of integrated local strategies, such as:

- Facilitating synergies with other interventions, policy tools and strategies.
- Formation of new administrative capacities (skills, confidence and capacities of participating agencies, organizational changes of structures, systems, tools).

- Enhancing social capital (networks, norms, relationships and values that shape the quantity and collaborative quality of interactions in application areas).

2.2 Evaluation Criteria

The valuation was conducted based on a combination of parameters covering the following aspects:

- Effectiveness
- Efficiency
- Relevance/Added value
- Implications

2.3 Evaluation Questions

The evaluative questions, in which the valuation was structured, were the following:

- What is the relevance of spatial planning to the approved strategies?
- Does each strategy respond to the characteristics of the respective application area and enhance its dynamics?
- What is the spatial-population coverage of the strategies, in relation to spatial planning?
- Which agencies contributed to the design and implementation of the strategy?
- How are the OXE implementation procedures evaluated, from the selection of the areas to the implementation of the actions?
- To what extent have the objectives of the spatial strategy, as described in the respective Regional Programme, been achieved?
- To what extent (percentage) was the integrated nature of the interventions ensured?
- How will the acquired experience be utilized in the new Programme 2021-2027?

3. Main Findings

The main findings of the evaluation, almost common to all Spatial Strategies, are the following:

- a) The planning and approval process was time-consuming, as 21 of the 49 strategies were approved in 2018 and 2019.
- b) In the 2014-2020 period, the average number of Investment Priorities per OXE, OXE-BAA was 9.4, while in the EU as a whole it did not exceed 4, in developed regions and regions in transition, and 7 in less developed regions.
- c) The powers that have been assigned to the Urban Authorities in the case of OXE-BAA or to the coordinating Agencies in the case of OXE, are limited. For the OXE-BAA, full assignment of powers exists only for the 4 Urban Authorities in the Region of Attica. However, there was no care to strengthen these Agencies, mainly in terms of executive staff (the legislative regulation for the possibility of moving MOU executives to the Urban Authorities with full delegation of powers was only passed on 04/01/2019).
- d) In addition, a limited number of new entities were created solely due to the activation of OXE. The majority of strategies were developed and implemented by first-tier local authorities. At the level of the OXE, OXE-BAA Strategies, two new bodies were created and one new body was created at the level of the unique TAPTOK Strategy.
- e) There is an excessive focus on sectoral/sectoral indicators, thus creating the perception that an integrated territorial strategy is a collection of interventions to be financed by European funds, measured by standard EU programme indicators. Such an approach does not offer added value from point of view of local politics.

4. Conclusions and Recommendations

- a) The timely start of the consultation with the aim of clarifying the main priorities of spatial and urban development, as well as the means of achieving them, emerges as a challenge. Therefore, it **is necessary to start the consultation before finalizing the ROPs.**
- b) Ensuring a documentary basis for the determination of spatial and urban development priorities is also a challenge, and in this sense the approval of the Regional Spatial Frameworks, combined with the new Athens-Attica Regulatory Plan (as far as Attica is concerned), create a systematic and up-to-date framework of reference in terms of planning strategies for spatial urban

development. However, the determination of documented priorities is not enough and a particular challenge is the formulation of an overall urban or spatial development strategy, which goes beyond the requirements of the OXE and moves to a longer-term horizon (such as SOAP). The required procedures for the approval of such Strategies (based on experience to date) are quite time-consuming and have a total duration exceeding 3 years from the start of planning. **So, an initiative to facilitate their institutionalization is required.**

- c) Especially for OXE-BAA in urban areas, there is a need for a more **comprehensive consideration of the city's development prospects**, its position and role in the Greater Region as well as its international connections and prospects. **In any case, the population criterion alone is not sufficient for the selection of a BAA, but this must be taken into account with the function of the city and its role in the wider spatial reference context.**
- d) The **urban-spatial arrangements at the level of the Intervention Areas**, which are decisive parameters for formulating the development perspective of the area, given that it is determined at a superordinate level and de facto the underlying planning levels, must be compatible with the development directions their. Institutional endorsement of integrated strategies (Integrated Urban Intervention Plans-SOAP, Areas of Special Spatial Interventions-PEXP) must be sought, provided that the required approval procedures will be simplified and accelerated. In any case, it should be ensured that for the Intervention Areas, piecemeal emergency solutions will be avoided and there will be integrated long-term planning regardless of programming and political periods.
- e) The delay in planning and starting the implementation of the strategies partially indicates some capacity limitations at the local level, in dealing with the technocratic and administrative requirements for the formulation of the strategies, although the framework and procedures for the formulation of the strategies were already known from the relevant circulars planning, implementation and monitoring. So, there is a need to strengthen the capacities of actors to shape priorities at the local level, identify the institutional and administrative challenges they face as actors and local communities, and design a policy mix that best corresponds to local specificities.
- f) A challenge is the complexity of Integrated Spatial Investments, regardless of OXE, OXE-BAA or TAPTOK tool, in terms of the number of Investment Priorities they include. A possible improvement could be the provision in the new ROPs, which allows for the integration of a dedicated Priority Axis for integrated OXE/BAA approaches with great flexibility in the allocation of resources.

- g) It is considered important to integrate smart specialization into OXE Strategies. The fields of application, especially for urban areas, are multiple, but it is particularly crucial to have concentration in areas of expertise that have high potential, critical mass and there are possibilities and opportunities for development. It is important to ensure the utilization of established sectors for the development of new activities and to select specific fields, based on the nature of the 2014-2020 OXE, OXE-BAA Strategies and the 2021-2027 priorities.
- h) The limited number of implementing bodies is a challenge NO who took an active role in their management. Therefore, it is necessary to encourage the delegation of powers while strengthening the agencies so that local authorities acquire full ownership of the OXEs.
- i) It is necessary to encourage the creation of new structures adapted to the management needs of the BAA-OXE (or new bodies or specialized structures in existing ones). In particular, the body implementing the Strategy should set up a special service for the implementation, management and monitoring of Integrated Spatial Investments, regardless of the OXE, OXE-BAA or TAPTOK tool, appropriately staffed to be able to meet the implementation requirements
- j) It is crucial to adopt additional impact indicators, which are indeed linked to the individual strategic objectives and documented based on the special nature of the intervention areas.
- k) Organized monitoring of the implementation of the strategy is required, with the aim of identifying problems and addressing them. Therefore, a mechanism for monitoring and evaluating the implementation must be ensured with a long-term basis of reliable data and indicators documenting the logic of the intervention, ensuring systematic cooperation and mutual information of all implementing and funding agencies and field surveys to record changes in the perceptions, practices and perspectives of the parties involved . At the same time, it is proposed to adopt indicators of "imprinting the processes" indicative of the process and duration of strategy selection and approval.
- l) A challenge, finally, is the acceleration of the maturation processes, with a particularly important issue being the institutionally prescribed obligation to hold architectural competitions, for almost all of the interventions implemented in urban areas. It should be pointed out that in 2019 the interventions that are part of the OXE-BAA were excluded and it is obvious that such an arrangement will not be possible for the programming period 2021-2027.

Abbreviations

ROP	Regional Operational Programme	MA	Managing Authority
OXE	Integrated Spatial Investments	OP	Operational Programme
BAA	Sustainable urban development	SOAP	Integrated Urban Interventions Plan
TAPTOK	Community-led Local Development	PEXP	Areas of Special Spatial Interventions
ERDF	European Regional Development Fund	MOU	Management Organisation Unit of Development Programmes
ESF	European Social Fund		
